БЕНЕФИТИ ЗЕЛЕНЕ ЕКОНОМИЈЕ У ФУНКЦИЈИ ПОВЕЋАЊА КОНКУРЕНТСКЕ ПРЕДНОСТИ НАЦИОНАЛНИХ ЕКОНОМИЈА

BENEFITS OF GREEN ECONOMY IN FUNCTION INCREASE THE COMPETITIVENESS OF NATIONAL ECONOMIES

Маја Младеновић¹

РТВ Херц Штрпце, Република Србија

Љиљана Арсић²

Универзитет у Приштини, Економски факултет, Косовска
Митровица, Република Србија

Сажетак: Будући да је концепт зелене економије релативно млад, недовољно је истражено да ли зелена економија може, и у којој мери, да буде фактор за постизање диференцираног положаја једне националне економије у односу на друге, као и каква је њена улога у постизању конкурентске предности те могућности за мерење конкурентске предности националне економије. Зато се у раду испитују и идентификују могућности зелене економије и развијају практичне смернице за искоришћавање потенцијала и мерење напретка у постизању конкурентске предности националне економије. Циљ рада је да се укаже на значај зелене економије као алата за мерење будуће конкурентности привреде и предузећа.

Кључне речи: зелена економија, глобални индекс зелене економије, конкурентност националне економије

Abstract: Since the concept of the green economy is relatively young, it is insufficiently investigated whether the green economy can be, and to what extent, a factor to achieve a differentiated position of a national economy in relation to others, and what is its role in achieving competitive advantage and the possibility of for measuring the competitive advantage of the national economy. Therefore, the paper examines and identifies opportunities of the green economy and develop practical guidelines for the utilization of resources and measure progress in achieving competitive advantages of the national economy. The aim is to highlight the importance of the green economy as a tool for measuring the future competitiveness of the economy and companies.

Key words: green economy, global green economy index, the competitiveness of the national economy

УВОД

Савремено тржиште и економско окружење одликује се турбулентним условима привређивања, производима кратког животног циклуса, сталним променама захтева потрошача, оштром

¹ majaavondama@yahoo.com

² ljiljana.arsic@pr.ac.rs

конкуренцијом, експанзијом научно-техничких иновација и континуираним променама условљеним процесом глобализације, са бројним импликацијама на друштво у целини а посебно на економију, тржиште и индустрију. У таквом амбијенту није једноставно, али је веома значајно, сагледати покретачке снаге промена и идентификовати критичне факторе успеха и конкурентности националних економија, јер од расположивих ресурса, људске креативности и иновативности, зависи ниво производње одређених производа и услуга, као и ниво задовољења људских потреба (Ђокић и др., 2015).

Поред бројних предности глобализација је донела и низ проблема, међу којима се посебно издвајају глобални еколошки ризици, који имају озбиљне последице на индустрије и привреду у целини: несташица природних ресурса, климатске промене (глобално загревање), масовна загађења воде, ваздуха и земљишта, угрожен биодиверзитет, нуклеарно оружје, нуклеарне централе, нуклеарни отпад, демографска експлозија, или пак, могуће застрашујуће последице генетског инжењеринга. У светлу суочавања са оваквим економским и еколошким изазовима, национални и међународни напори резултирали су креирањем и промоцијом концепта зелене економије као новог извора одрживог раста и развоја, смањења сиромаштва, одрживог коришћења природних ресурса, ефикасности у коришћењу енергије и бриге о животној средини јер „високе инвестиције у истраживање и развој су генератори развоја економије и друштва” (Ђокић, и др., 2013).

Како је концепт зелене економије млад, није довољно истражено како може утицати на конкурентност једне земље. Да би се попунила ова празнина неопходно је идентификовати и објаснити везу и међузависност између перформанси зелене економије и индикатора конкурентности националне економије. Ово има посебну важност за земље у развоју, међу којима се налази и Република Србија, које покушавају да развију стратегије зелене економије како би достигле одрживи економски развој и конкурентност.

Циљ зелене економије није спречавање раста и просперитета, већ спајање са правим богатством - реинвестирањем радије него коришћењем ограниченог природног капитала и фаворизовање свих уместо неких. Њен циљ је да глобална економија препозна међугенерациске обавезе која свака нација има, у циљу предаје здравог, функционалног и продуктивног света младим људима данашњице и онима који ће се тек родити

КОНЦЕПТ ЗЕЛЕНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Зелена економија је концепт који је од недавно у фокусу интересовања, како на националном, тако и на међународном нивоу. Кључни корак у прихватању овог концепта у глобалним размерама било је укључивање зелене економије као једне од две главне теме на конференцији УН о одрживом развоју (Рио + 20) 2012. године, што је довело до великог броја студија, радова и извештаја на ову тему. Овај раст интересовања за зелену економију може се приписати процењеним могућностима и бенефитима зелене економије за истовремено решавање више глобалних проблема, укључујући и недавну финансијску кризу, повећање цена хране, широко распрострањено сиромаштво и еколошке питања антропогених климатских промена и губитак биодиверзитета.

Појам зелена економија први пут је употребљен 1989. године у извештају под називом Скица за зелену економију (Blueprint for a Green Economy), намењеном влади Велике Британије, који је сачинила група водећих британских економиста. (Pearce et al, 1989) Иако у теорији не постоји консензус о томе како треба дефинисати зелену економију, генерално је прихваћено да концепт зелене економије треба да побољша људско благостање и смањи неједнакост, уз истовремено смањење штетних људских утицаја на животну средину. (Newton & Cantarello, 2014) Без обзира на различита одређења појма зелене економије, суштина и циљеви овог концепта се свode на то да се обезбеди економски развој уз одговорност према животној средини. У свом најједноставнијем изразу, зелена економија може да се посматра као она која обезбеђује ниску емисију угљеника, која је ефикасна у погледу употребе ресурса и која је социјално инклузивна. Према дефиницији коју је дао UNEP (United Nations Environment Programme), зелена економија је економија чији резултати доводе до побољшања људског благостања и социјалне једнакости, док значајно смањује ризике по животну средину. С обзиром да су наведени показатељи уско повезани са економским растом, намеће се закључак да је зелена економија уско повезана са економским растом.

Када је реч о бенефитима зелене економије, већина аутора полази од смањења штетних утицаја на животну средину као једне од примарних користи од зелене економије. Поборници зелене економије наводе да она омогућава: смањење загревања атмосфере кроз смањење емисије штетних гасова, стабилизацију просечне температуре ваздуха, адекватно управљање природним добрима и

ресурсима што може допринети повећању отпорности дате земље на промене у животној средини или природне непогоде и катастрофе.

Поред добробити које зелена економија има по животну средину, онда доноси и низ социјалних и економских бенефиција. Када су у питању економски ефекти, у првом реду се наводи повећање економског раста и стопе запослености. У извештају Међународне организације рада (International Labour Organization) наводи се да је само у сектору снадбевања обновљивим изворима енергије зелена економија креирала више од 2,3 милиона радних места: око 300.000 радних места креирано је у индустрији енергије ветра, сектор соларних панела је креирао додатних 170.000 радних места, а соларна термална индустрија чак 600. 000 радних места (ILO, UNEP, 2017) Дobar пример пружају и земље Јужне Африке, где је према проценама, само до 2011. године годишње креирано око 365.000 зелених послова (Borel-Saladin & Turok, 2013). Како зелена економија креира нова зелена радна места, јасно је да она укључује и нове начине рада, што захтева обуку радне снаге у новим вештинама. Такође, зелена економија доприноси и специјализацији и развоју нових тржишта, и тако води ка креирању и искоришћавању нових економских могућности а тиме и повећању конкурентности националне економије.

Поједине економске бенефиције зелене економије уједно представљају и социјалне, јер се кроз креирање нових радних места смањује сиромаштво, подиже животни стандард становништва и смањује социјална неједнакост. Поред раста животног стандарда, бољег приступа образовању и усавршавању, зелена економија има директне позитивне ефекте и на здравље становништва кроз смањење загађености воде, ваздуха и земљишта, еколошке технологије у пољопривреди и сл. Као добар пример можемо навести примену различитих мера и политика у урбаним срединама за смањење загађености вадуха. Белгија је држава која овакве мере примењује врло успешно. 2012. године ова земља је започела кампању „Живе улице“ у граду Генту са задатком да се направи скица како ће мобилност у Генту изгледати 2050. год. (Stoycheva, 2014).

СТРАТЕГИЈЕ И ПРОЈЕКТИ ЗА ОЗЕЛЕЊАВАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Ослањајући се на међународно искуство развијених земаља, све већи број земаља широм света је започео са развојем и/или имплементацијом националне стратегије зелене економије.

Указујући на веома велики потенцијал нових технологија и развијених политика зелене економије, нобеловац *Paul Krugman*, у закључку свог чувеног есеја о зеленој економији, објављеног у Њујорк Тајмсу, каже: „све што нам је сада потребно јесте политичка воља“ (Bretschger, 2015).

По сценарију зелене економије Уједињених нација, глобална инвестиција од 2% светског бруто домаћег производа у пољопривреду, грађевину, енергетику, риболовство, шуме, производњу, туризам, транспорт, управљење водом и отпадом стабилизовала би глобалне потребе за енергијом на садашњим нивоима до 2050. године (40% мање него што се сада предвиђа), смањила би емисију угљен-диоксида за трећину, повећала би светску жетву за 10% и смањила би потражњу воде за петину. Извештај о зеленој економији УН каже да ће убрзо губици посла у неким секторима - на пример рибарство - бити неизбежни уколико они не направе транзицију ка одрживости. Уштеда у производњи и дистрибуцији фосилних горива би према сценарију зелене економије била у просеку 760 милијарди долара годишње у периоду од 2010. до 2050. године.

У ОЕБС-овом документу под називом *Ка зеленом расту: Сажетак за доносиоце одлука* (енг. *Towards green growth: A summary for policy makers*), наводи се да адекватна стратегија зелене економије мора да садржи две групе политике. Прву групу чини широки оквир политика које треба да појачају економски раст уз истовремену заштиту природног капитала што укључује фискалне и регулаторне политике, као што су порези и политика конкуренције. Другу групу чине политике које обухватају правила, процедуре и подстицаје за ефикасно коришћење природних ресурса, као и новчане накнаде за загађивање. Као примери добре праксе оваквих политика могу се навести Шведска и Кореја, чије владе покрећу и финансирају различите пројекте, који уз примену пооштрених законских прописа омогућују друштвено одговорно понашање. Практична решења за зелену економију обухватају широк спектар приступа који могу бити имплементирани као: поновна употреба (*reuse*), поправка (*repair*), опоравак (*recover*) и рециклажа (*recycling*), уз примену правила еко дизајна или развијања индустријске симбиозе (слика 1). (Khramov & Lee, 2013)

Слика 1.: Генерички оквир са приказом различитих оквира концепта зелене економије

Извор: Loiseau et al. (2016). "Green economy and related concepts: An overview." Journal of Cleaner Production 139, 361-371.

Слика 2.: Класификација различитих концепата повезаних са зеленом економијом према две визије одрживости

Извор: Loiseau et al. (2016). "Green economy and related concepts: An overview." Journal of Cleaner Production 139, 361-371.

Како би се измерили ефекти ових решења на циљеве зелене економије, могу се користити различити алати за процену: LCA, LCC, S-LCA, MFA, EEIO, CBA. Такође аутори истог дела (Loiseau et al., 2016). наводе и неколико обећавајућих инструмената за имплементацију зелене стратегије а који укључују биоекономију која може бити повезана са економијом животне средине и на природи базирана решења и систем производ-услуга (PSS – *Product-Service System*) који може бити повезан са еколошком економијом (слика 2).

ГЛОБАЛНИ ИНДЕКС ЗЕЛЕНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Глобални индекс зелене економије (*The Global Green Economy Index - GGEI*) мери перформансе зелене економије 80 земаља света (Србија није међу њима) и 50 градова, а поред тога врши и евалуацију начина на који експерти перципирају дате перформансе. ГГЕИ користи квантитативне и квалитативне индикаторе за мерење колико добре резултате свака од ових 80 земаља остварује у четири кључне димензије: лидерство и климатске промене, сектор ефикасности, тржиште и инвестиције и животна средина (слика 3). Укупан број бодова којим су земље рангиране креће се у распону од 0 до 100.

Слика 3.: Глобални индекс зелене економије

Извор: Tamanini & Valenciano (2016). The Global Green Economy Index GGEI 2016.

Преузето са: <http://dualcitizeninc.com/GGEI-2016.pdf> приступљено 08.02.2017.

Табела 1.: Десет земаља са најбољим рангом на ГГЕИ у 2016.

години					
Ранг перцеп.	Земља	2016.	Ранг перфор.	Земља	2016.
1	Немачка	97.74	1	Шведска	77.61
2	САД	94.70	2	Норвешка	69.11
3	Данска	93.84	3	Финска	67.83
4	Шведска	93.65	4	Немачка	66.01
5	Норвешка	88.95	5	Аустрија	65.23
6	В. Британија	82.73	6	Исланд	63.68
7	Холандија	77.52	7	Замбија	62.00
8	Јапан	75.94	8	Данска	61.84
9	Финска	72.66	9	Бразил	60.29
10	Француска	72.65	10	Коста Рика	58.69

Илустрација аутора

Према подацима последњег ГГЕИ из 2016. (Tamanini & Valenciano, 2016). поједине земље Европске уније су водеће на пољу зелене економије. Наиме, у претходном периоду примећен је тренд да у овој области доминирају Немачка и нордијске земље. То доказује и последњи извештај ГГЕИ где су Немачка (по перцепцијама) и Шведска (по перформансама) на врху табеле. Ове нације имају адекватну и чврсту зелену политику а то се одражава на њихову економију и раст. Међутим, важно је истаћи да се и поједине земље у развоју, попут Бразила, Костарике и Замбије, веома добро рангирају, при чему је највећи напредак остварила Замбија, која је у периоду од 2014-2016. побољшала своје перформансе за +16 поена. Са друге стране, неке од брзо растућих економија света и даље, упркос великим улагањима у зелене инвестиције и иновције остају заробљене у неодрживим економским моделима, а најрепрезентативнији модели су Кина (64) и САД (30).

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМИЈА РАЗВОЈНА ШАНСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У свету је Зелена економија веома распрострањена, док је у Србији тек у зачетку. Наиме, очекује се да ће отварање поглавља 27, које је посвећено животној средини, постаћи већа улагања у екологију, а самим тим и у развој Зелене економије. Томе ће свакако

допринети и формирање Зеленог фонда, који је почео с радом 2017. године (Сл. гласник РС бр. 91/2016). Из њега ће се финансирати пројекти за заштиту животне средине средствима, која ће обезбедити загађивачи.

Зелена економија, односно, пројекти у области заштите животне средине, представљају развојну шансу за Србију, јер тај сектор може да привуче стране инвестиције и отвори значајан број радних места. Из године у годину широм света повећавају се улагања у области, које се сврставају у зелену економију и та улагања земаља у развоју први пут су премашила инвестиције развијених земаља у тој области. Иначе, улагања на глобалном нивоу у област екологије, сваке године се увећавају за трећину и мере се милијардама долара. Србија годишње за област екологије издваја око 1,8 милиона евра, док, на пример, Словенија издваја 20 милиона евра, Аустрија 80 милиона евра, Енглеска 800 милиона фунти, а САД 400 милијарди долара.

Од почетка године Србија поново има Фонд, из кога ће се финансирати различити пројекти, који доприносе заштити животне средине. Србија је од 2009. до 2012. године имала Фонд за заштиту животне средине, који је укинут због злоупотреба, нетранспарентног и лошег пословања, а за време његовог рада остало је нереализовано више од две хиљаде потписаних уговора, што је за последицу имало огроман дуг од пет и по милијарди динара. За разлику од претходног, нови фонд биће буџетски и централизован, и највећим делом ће се финансирати од пара загађивача. Иначе, оснивање Зеленог фонда је услов за отварање поглавља 27 у преговорима са ЕУ. Колика ће бити накнада за загађиваче још није познато, а у Министарству финансија разматра се неколико модела. Поред тога, рачуна се и на међународне донације, као и кредите. Према подацима Републичког завода за статистику, у 2014. години приходи од пореза у области животне средине износили 152,78 милијарди динара, док је просечно годишње учешће прихода од еколошких пореза у бруто домаћем производу у периоду 2008-2014. износило је 3,3 процента.

УТИЦАЈ ЗЕЛЕНЕ ЕКОНОМИЈЕ НА КОНКУРЕНТНОСТ НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Како ће потражња и трошкови природних ресурса у будућности континуирано расти, услед раста светске популације и индустријализације, схватање је да ће политике једне нације у погледу одрживог раста и развоја све више добијати на значају и

имати све већи утицај на националну економију. Већ данас се верује да ће оне земље које буду успеле да обезбеде приступ чистој и обновљивој енергији имати конкурентску предност над другим земљама и да ће стога бити атрактивне локације за пословање и инвестиције. Стога се намеће закључак да концепт зелене економије има потенцијал да постане нова водећа глобална економска стратегија.

Као посебно значајна намеће се анализа утицаја индикатора зелене економије на конкурентност националне економије, као и могућности индикатора зелене економије да послуже као алат за мерење конкурентске предности националне економије.

Прву групу индикатора зелене економије према ГГЕИ чине индикатори у склопу димензије лидерство и климатске промене где *Управљање државом* може имати директан утицај на повећање конкурентске предности националне економије. Овај индикатор показује колико се заправо мења начин опхођења према заштити животне средине и природним ресурсима, а треба да обухвати подстицаје зеленом расту, побољшан проток информација за боље доношење одлука, и наметања правила и прописа у области зелене економије. Ценовна и фискална политика које могу да регулишу понашање учесника на тржишту укључују порезе, издавање трговинских дозвола и лиценци те субвенције. Примера ради, држава може да уведе пореске олакшице за оне компаније и предузећа које уводе еколошки ефикасне технологије, док са друге стране могу да буду наметнути већи порези оним индустријама које производе највеће загађење животне средине, како би се обесхрабрила таква произвођачка пракса. Овакве мере политика које држава доноси директно подстичу повећање ефикасности употребе природних ресурса и развој еколошких иновација. Креирање ефикасних политика зелене економије и добро управљање државом води ка повећању инвестиција које смањују загађење животне средине и употребу фосилних горива у корист чистих извора енергије, и самим тим доводи до смањења трошкова енергије у будућности када национални енергетски ресурси постану недовољни.

Другу групу индикатора зелене економије чине они из *сектора ефикасности*, где спадају грађевина, транспорт, енергија, туризам и ефикасност ресурса. Мишљење је многих да је управо инфраструктура једна од главних компоненти за спровођење зелене економије. Примера ради, увођење соларне енергије уместо термоелектрана на угаљ не доводи само до замене еколошки штетног система, већ креира и нова радна места за произвођаче соларних панела и техничара за њихово постављање и одржавање.

Последично, креирање нових радних места и увођење нових технологија има утицај и на систем образовања, едукације и обуке радне снаге. Може се закључити да индикатор *Сектор ефикасности* може да служи за мерење раста конкурентности зелене економије, преко показатеља раста стопе запослености, повећања квалитета образовања и континуиране обуке запослених те последично и раста БДП.

Према ГГЕИ, трећа димензија зелене економије јесте *тржиште и инвестиције*, са индикаторима: инвестиције у обновљиве изворе енергије; иновације чистих технологија; корпоративна одрживост; олакшице за зелене инвестиције. Претходно објашњење на примеру инвестиција у развој соларне енергије показује директну везу инвестиција у обновљиве изворе енергије и раста запослености те раста БДП, чиме се постиже конкурентска предност земље. Осим инвестиција и иновације су уско повезане са конкурентском предношћу а многи их посматрају и као покретачку снагу за постизање исте. Адекватно дизајнирани стандарди заштите животне средине могу да покрену иновације које смањују укупне трошкове производње или пак повећавају њихову вредност. Такве иновације омогућавају компанијама да користе ресурсе продуктивније, од сировина до енергије, чиме се трошкови улагања у зелене технологије смањују. Тиме се конкурентност националних компанија, посматрано дугорочно, повећава. Као успешан пример многи аутори наводе холандску индустрију цвећа, и начин на који је она, решавајући проблеме у заштити животне средине, постигла конкурентску предност.

Последња димензија ГГЕИ односи се на животну средину, и обухвата индикаторе: пољопривреда; квалитет ваздуха; вода; биодиверзитет; риболов; шумарство. Ови индикатори су у корелацији са претходно наведеним и на сличан начин могу бити коришћени за мерење конкурентске предности националне економије. На пример, замена конвенционалних начина производње у пољопривреди принципима интегралне пољопривредне производње или органском пољопривредом доводе до бољег третмана отпадних вода од наводњавања, адекватног избора сорти биљака и животиња, развијања еколошких технологија гајења биљака, рационалног наводњавања, смањења притисака на земљиште и смањење употребе пестицида и сл. Промене процеса производње у правцу смањења загађења животне средине и ефикасне употребе ресурса у пољопривреди често резултира и већим приносима, што се све заједно одражава на конкурентску предност националне пољопривреде, а тиме и националне економије. На исти

начин може да послужи и индикатор *водни ресурси*. Иако вода чини већи део површине земље, водно богатство није доступно свима и не користе га подједнако сви региони света. Подаци Светског форума о водама показују да од укупног броја становника на Земљи, 2,6 милијарди становника планете има задовољене само минималне потребе за водом за пиће и за човекову употребу, док 1,1 милијарда људи нема приступ исправној води за пиће.

Табела 2.: Најбогатије и најсиромашније земље и територије у погледу расположивости воденим ресурсима

<i>10 земаља и територија најбогатијих водом (у м³ по особи)</i>		<i>10 земаља и територија најсиромашнијих водом (у м³ по особи)</i>	
Француска Гвајана	812 121	Кувајт	10
Исланд	609 319	Област Газе	52
Гвајана	316 689	УАЕ	58
Суринам	292 566	Бахами	66
Конго	275 679	Катар	94
Папуа Нова Гвинеја	166 563	Малдиви	103
Габон	133 333	Либија	113
Соломонска острва	100 000	Саудијска Арабија	118
Канада	94 353	Малта	129
Нови Зеланд	86 554	Сингапур	149

Извор: Kriza vode – Kako se to dogodilo? UNESCO - A WORLD OF SCIENCE, preuzeto sa: <http://scitech.sgi.co.rs/html/002/00208.html>, pristupljeno 22.02.2017.

Табела 3.: Потрошња воде у пољопривреди у периоду 1900–2025. год.

<i>Година</i>	<i>1900</i>	<i>1940</i>	<i>1960</i>	<i>1980</i>	<i>1990</i>	<i>2000</i>	<i>2009</i>	<i>2025</i>
<i>Површине које се наводњавају мил. ха</i>	47,3	75,9	142	198	243	264	301	329
<i>Потрошња воде/ км3</i>	513	895	1481	2112	2425	2605	2944	3189

Извор: Ostojić & Blagojević (2011). *Use of hegemony in settlement of international disputes over sources of drinking water*. Међународни проблеми 63(3), 359-391.

Притом, потребе за водом се стално повећавају, с обзиром на повећање броја становништва, те пораст употребе воде у индустрији и пољопривреди, услед раста потреба за храном што показују подаци у табели 2.

У том контексту, ефикасан менаџмент водних ресурса и увођење зелених технологија у процесе производње, иновирање начина производње, те промене у начинима пољопривредне производње, може осигурати одрживу употребу водних ресурса и обезбедити конкурентску предност националној економији.

Како би се ситуација на пољу економије, помакла на боље, конкурентност наше државе мора се поставити као један од главних циљева српске економије у ближој будућности. Према Глобалном индексу конкурентности, Република Србија је лоше рангирана у индикаторима институције, инфраструктура, ефикасност тржишта радне снаге, величина тржишта, пословна софистицираност, са најнижом оценом на индикатору иновације (табела 4).

Табела 4.: Вредност GCI за Републику Србију по стубовима конкурентности (2016-2017)

<i>Стубови конкурентности</i>	<i>Оцена</i>
Институције	3,31
Инфраструктура	3,94
Макроекономска стабилност	4,12
Здравство и основно образовање	5,97
Високо образовање и усавршавање	4,40
Ефикасност тржишта роба	3,78
Ефикасност тржишта радне снаге	3,84
Софистицираност финансијских тржишта	3,41
Технолошка спремност	4,05
Величина тржишта	3,63
Пословна софистицираност	3,22
Иновације	2,97

Извор: Schwab, K. (2016). The Global Competitiveness Report 2016–2017. Geneva: World Economic Forum. pp. 47-50.

Уколико се погледају претходно анализирани индикатори зелене економије, може се закључити да зелена економија највећи допринос унапређењу конкурентности националне економије даје управо кроз иновације. У новој развојној фази, Србија мора да ствара и одржава конкурентску предност, пре свега помоћу савременијег предузетништва и иновативности предузећа а такође, мора више пажње да се посвети подизању ниво знања и убрзаном технолошком

развоју, што ће довести до раста економских и технолошких перформанси српских предузећа и целокупне привреде (Божовић & Радић, 2015). На исти начин може да послужи и индикатор *Институција*, јер видимо да без адекватног управљања државом и добрих политика није могуће практично спровести постулате зелене економије. Индикатор конкурентности *Инфраструктура* представља полазну тачку у развоју зелене економије и ефикасног управљања природним ресурсима, јер омогућава генерисање зелених радних места и последично, повећање БДП, чиме се повећава конкурентност националне економије. Увођењем принципа зелене економије и зелених технологија постиже се бољи квалитет производа, а дугорочно нижи трошкови производње омогућују конкурентну цену на тржишту, што може водити ширењу тржишта, и побољшању конкурентности српске економије и на овом пољу, јер заинтересованост потрошача за зелене производе из дана у дан све више расте. (Lorek & Spangenberg, 2014).

ЗАКЉУЧАК

Дизајн и имплементација зелених политика раста мора почивати на чврстим темељима и доказима. Наведени примери показују да зелена економија пружа убедљиве аргументе за континуирани економски раст, што је веома важно уколико се посматра из аспекта решавања проблема сиромаштва и незапослености. Ово се намеће као посебно важно за земље у развоју, међу којима је и наша земља, јер нуди различите могућности за одрживи развој и економски раст те решавање социјалних проблема и сиромаштва. С обзиром на несташицу природних ресурса, ефикасно управљање природним ресурсима и њихова рационалнија/смањена употреба директно воде конкурентској предности оних земаља које примењују концепт зелене економије.

Озелењавање српске економије створило би могућности за значајно побољшање конкурентности Србије у већини критичних индикатора њене конкурентности, а пре свега у области иновација, што је тренутно најслабији сегмент конкурентности економије Србије. Може се закључити да је један од кључних предуслова за озелењавање економије (као и индикатор зелене економије) адекватно управљање државом. Управо због комплексности мера зелене економије, избор и спровођење ових мера и решења зелене економије у потпуности зависи од политичке воље. Стога, уколико се доносиоци одлука определе за зелену економију, уз примену низа инструмената који су приказани у овом раду, постојећи економски

систем би могао да буде замењен економским систем који није еколошки штетан, а који истовремено омогућава држави раст и развој, као и праћење напретка и побољшања конкурентности националне економије.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ambec, S., Cohen, M.A., Elgie, S., & Lanoie, P. (2013). The Porter hypothesis at 20: can environmental regulation enhance innovation and competitiveness?, *Review of Environmental Economics Policy Advanced Access*, 7(1), 1-22.
2. Арсић, М., Милићевић, З., Милићевић, В., & Денић, Н. (2016). Стање и перспективе здравља животне средине и виталност екосистема, *Ecologica*, 23(83), 572-577
3. Athanoglou, S., Weziak-Bialowolska, D., & Saisana, M. (2014). Environmental Performance Index, *JRC Analysis and Recommendations*, European Commission, Joint Research Centre
4. Божовић, И. & Радић, Ј. (2015). Ниска конкурентност српске привреде као макрокономски проблем, *Економски погледи*, 17(4), 123-137
5. Bretschger, L. (2015). Greening economy, graying society, *Zurich: CER-ETH Press*, 3
6. Borel-Saladin, J. M. & Turok, I. N. (2013). The impact of the green economy on jobs in South Africa, *South African Journal of Science*, 109(9-10), 1-4
7. Вукадиновић, П., Дамјановић, А., & Вуловић, Р. (2016). Управљање заштитом животне средине у Србији са аспекта економских инструмената, *Ecologica*, 23(83), 610-617
8. ЕЕА (2014). *Resource-efficient Green Economy and EU Policies*. European Environment Agency.; <https://www.eea.europa.eu/publications/resourceefficient-green-economy-and-eu>
9. European Commission, (2013). *Green Infrastructure (GI) d Enhancing Europe's Natural Capital*, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/green_infrastructures/1_EN_ACT_part1_v5.pdf
10. Đokić, N., Arsić, L.J., & Milićević, Z. (2015), *Global Barometer of Productive Entrepreneurship as Generator for Economic Development: The Serbian Case*, PARIPEX - Indian Journal of Research, Vol. 4, pp. 292-296, ISSN 2250-1991.
11. Đokić N., Arsić, L.J., Radević, B., & Milićević, Z. (2013). *Investments in Science and Technology as the Key factors of the*

- Economic Development*, TTEM, Vol. 8, No. 4, pp. 1597-1604, ISSN 1840-1503.
12. ILO, UNEP. (n.d.). *Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low-carbon world*, Preuzeto sa : http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_ent/documents/publication/wcms_158733.pdf, pristupljeno 01.02.2017.
 13. Khramov, V. & Lee, MJR. (2013). *The Economic Performance Index (EPI): an Intuitive Indicator for Assessing a Country's Economic Performance Dynamics in an Historical Perspective*, International Monetary Fund
 14. Loiseau, E., Saikku, L., Antikainen, R., Droste, N., Hansjürgens, B., Pitkänen, K., ... & Thomsen, M. (2016). Green economy and related concepts: An overview. *Journal of Cleaner Production*, 139, 361-371
 15. Lorek, S. & Spangenberg, J.H. (2014). Sustainable consumption within a sustainable economy - beyond green growth and green economies, *Journal of Cleaner Production*, 63, 33-44.
 16. Милованов, О. & Ђокић, И. (2015). Маркетинг комуницирање: креирање зелених пропагандних порука, *Економски погледи*, 17(4), 199-215
 17. Newton, A. C., Cantarello, E. (2014). *An introduction to the green economy: Science, systems and sustainability*, London, UK: Routledge, 2
 18. Ostojić, G. & Blagojević, M. (2011). Use of hegemony in settlement of international disputes over sources of drinking water, *Međunarodni problemi*, 63(3), 359-391
 19. Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. (1989). *Blueprint for a Green Economy*. London: Earthscan.
 20. Pelenc, J. & Ballet, J. (2015). Strong sustainability, critical natural capital and the capability approach, *Ecological Economics*, 112, 36-44.
 21. Poveda, A. C. & Young, R. (2015). Potential benefits of developing and implementing environmental and sustainability rating systems: Making the case for the need of diversification, *International Journal of Sustainable Built Environment*, 4(1), 1-11
 22. Stoycheva, D. (2014). *The living street*, Preuzeto sa: <http://thinkingcities.com/the-living-street> Pristupljeno 02.02.2017.
 23. Schwab, K. (2016). *The Global Competitiveness Report 2016–2017*, Geneva: World Economic Forum, 47-50
 24. Tamanini, J. & Valenciano, J. (2016). *The Global Green Economy Index GGEI 2016*. <http://dualcitizeninc.com/GGEI-2016.pdf> приступљено 08.02.2017.

25. UNEP (2016). *Sustainable Consumption & Production Branch: Resource Efficient and Cleaner Production*, [WWW Document]. URL. <http://www.unep.fr/scp/cp/>.
26. UNEP (2015). *Using Product-service Systems to Enhance Sustainable Public, Procurement*. http://staging.unep.org/10yfp/Portals/50150/10YFP%20SPP/3A_Technical%20report.pdf
27. Hoogmartens, R., Van Passel, S., Van Acker, K., & Dubois, M. (2014). Bridging the gap between LCA, LCC and CBA as sustainability assessment tools, *Environmental Impact Assessment Review*, 48, 27-33
28. Callan, S. & Thomas, J. (2013). *Environmental Economics – Applications, Policy, and Theory*, Thomson South-Western
29. World Bank (2012). *Inclusive Green Growth: the Pathway to Sustainable Development*, The World Bank, Washington D.C.
30. Службени гласник Републике Србије, 91/2016

Рад је примљен: 05.06.2017.

Коначна верзија рада је примљена: 27.08.2017.

Рад је прихваћен за штампање: 01.09.2017.